

ФОРМУВАННЯ ЗЕЛЕНИХ КОРИДОРІВ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ ЧАСТИНИ М. ДНІПРО

Бессонова В.П., Іванченко О.Є., Казинян А.В.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет
вул. Сергія Єфремова, 25, 49000, м. Дніпро, Україна
valentinabessonova492@gmail.com; ivanchenko.o.ue@dsau.dp.ua

Розроблено систему «зеленого каркасу», досліджено видовий склад, просторову структуру та віталітетний стан насаджень вулиць, які можуть слугувати «зеленими коридорами» лівобережжя м. Дніпро і скласти єдину зелену мережу. У цій частині міста розташовані 7 зелених зон, сумарною площею 261,4 га. Це лісопарк «Дружби народів», сквер Максима Семенова, парк «Козацької слави – Кирилівка», «Сагайдак», сквер біля БК «Комінмет», «Амурський парк» та урочище «Дніпровські піски». Створення суцільних «зелених коридорів» між даними об'єктами стикається з певними труднощами через відсутність центрального ядра, нерівномірне озеленення вулиць, що плануються в якості ланцюгів «зеленого коридору», перетин їх подекуди залізничними коліями та надземними переходами. Слід вказати на достатньо обмежений асортимент деревних рослин на окремих ділянках вулиць, що складають «коридори» між великими зеленими масивами. За віталітетним станом рослини переважно помірно та середньо ослаблені, частка абсолютного здорових рослин незначна. Зустрічаються патології стовбура, такі як морозобійні тріщини, механічні пошкодження, капи, а також його викривлення. Втім, вуличні насадження здебільшого відповідають вимогам щодо окремих ланок таких «коридорів». Спроекувати суцільну мережу зелених насаджень цілком можливо після проведення робіт з їх реконструкції і додаткового озеленення з використанням сучасних методів (контейнерна культура, вертикальне озеленення тощо), а також застосування оптимальних заходів агротехніки догляду за існуючими насадженнями. Проте сформувати повністю замкнену мережу не можливо, оскільки сполучити безпосередньо парк «Сагайдак» і лісопарк «Дружби народів» через передбачувальний «зелений шлях» (проспект Слобожанський) заважає дуже широка залізнична колія (розрив протяжністю 600 м). *Ключові слова:* промислове місто, лівобережжя, парки та сквери, сполучені «зелені шляхи», вуличне озеленення, структура і віталітетний стан, зелений каркас міста.

Formation of green corridors in the left-bank area of Dnipro city. Bessonova V., Ivanchenko O., Kazinyan A.

A “green framework” system has been developed, and street plantings capable of functioning as green corridors in the left-bank area of Dnipro city have been assessed in terms of their floristic composition, spatial structure, and vitality. Seven green areas with a total area of 261.4 hectares are located in this part of the city. These include “Druzhby Narodiv” Forest Park, Maksym Semenov Square, “Kozatskoi Slavy – Kyrylivka” Park, “Sahaidak” Park, the square near the “Kominmet” Cultural Centre, “Amurskyi Park”, and the “Dniprovski Pisky” tract. Creation of continuous “green corridors” between these sites faces certain difficulties due to the absence of a central core, uneven landscaping of the streets planned as “green corridor” chains, and their intersection in some places with railway tracks and overpasses. It should be noted that the assortment of tree species in certain street sections forming the “corridors” between large green areas is rather limited. In terms of vitality condition, most plants are moderately or significantly weakened, while the proportion of completely healthy plants is low. Trunk pathologies are observed, such as frost cracks, mechanical damage, burls, as well as trunk curvature. Nevertheless, street plantings generally meet the requirements for individual segments of such “corridors”. It is entirely possible to design a continuous network of green spaces after carrying out reconstruction work and additional landscaping using modern methods (container-grown plants, vertical greening, etc.), as well as the application of optimal agrotechnical maintenance measures for existing plantings. However, it is impossible to create a completely closed network, as a direct connection between “Sahaidak” Park and the “Druzhby Narodiv” Forest Park via a predictable “green route” (Slobozhansky Avenue) is hindered by a very wide railway corridor (a 600-meter gap). *Key words:* industrial city, left-bank area, parks and squares, interconnected green routes, street greening, structure and vitality condition, urban green framework.

Постановка проблеми. Технологічні розробки та експлуатація значних територій людиною, міграція населення до міст призводить до порушення природних життєвих циклів у міських зонах. Створення екологічної мережі у містах може слугувати вирішенню цих проблем, одночасно розвиваючи видове багатство та покращуючи взаємовідносини між людиною і зеленим простором. Комплексна зелена зона

міста є чинником екологічної безпеки урбоєкосистем [1, с. 21–32]. Формування зелених мереж є неодмінним елементом зростання екологічної рівноваги, оздоровлення повітря, зменшення рівня забруднення міських територій. Зв'язки у просторі запобігають фрагментації місцеіснування диких тварин, що сприяє підтриманню їх різмаїття [2]. Це сприятливо впливає на стан популяцій у міських умовах проживання [3].

«Екологічні коридори» є важливішими протяжними елементами природного каркасу, які з'єднують в єдину безперервну мережу всі його основні і, головне, достатньо великі площинні складові [4, с. 305–319]. Вони інтегрують зелені зони: сквери, парки, бульвари, внутрішньоквартальні й дворові насадження, міські сади тощо [5, с. 31–40], допомагають оптимізувати систему озеленення [6]. Отже, проблема «зелених коридорів» є пріоритетною у зеленому будівництві, особливо в умовах зростаючої урбанізації.

Актуальність дослідження. У м. Дніпро, як індустріальному мегаполісі, необхідно створювати структуровану й ефективну систему озеленення, тому буде дуже доречною концепція «зеленого каркасу». Планування безперервної зеленої мережі в обласному центрі проводилася, але виключно його правобережної частини [7, с. 235–245]. Доцільним буде збільшення масштабування – проведення подібної роботи і в лівобережній частині міста. Все це вказує на важливість розвитку цього напрямку досліджень.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження теоретичних основ та практичних методів формування «зелених коридорів» у міському середовищі є важливою складовою принципів збалансованого розвитку урбанізованих територій та загальної ідеї «місто для людей». Авторський доробок спрямований на вирішення низки важливих проблем, які дозволяють запропонувати схему «зеленого каркасу» з урахуванням міської забудови та кліматичних характеристик дослідної території.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Згідно концепції «зеленої інфраструктури» для моделі «зеленого» міста притаманний мінімум антропогенного впливу на довкілля в рамках сталого розвитку території. Значний досвід з розвитку і втіленні концепції «зеленої» інфраструктури, в тому числі на рівні міст, накопичений як за кордоном, наприклад, у Німеччині [8, с. 29–30; 9, с. 22–29], США [10, с. 305–317], Великобританії [11, с. 383–387] тощо, так і в межах країни. Подібні питання висвітлені у дослідженнях проведених у м. Вінниця [12, с. 83–87], м. Тернопіль [13, с. 8–18], м. Київ [14, с. 269–276], правобережної частини м. Дніпро [7, с. 235–245] та ін.

У зарубіжній практиці ландшафтної організації і створення безперервної системи просторів міста зелені коридори набувають важливого просторово-рекреаційного значення і тому отримали широке розповсюдження. Екологічні, або зелені, коридори забезпечують зв'язок між районними і міськими зеленими просторами та зв'язують їх із заміськими ландшафтно-рекреаційними територіями. Зелені маршрути можуть пролягати вздовж природних або штучних коридорів – міських вулиць і магістралей, традиційних пішохідних зон,

алей, еспланад, бульварів, набережних, річок тощо. Розробка концепції зелених коридорів передбачає посилення естетичності та їх функціональності [15, с. 113]. Описані методики дизайну екологічних коридорів [6].

«Зелені коридори» поєднуються з мережею зелених насаджень, функціонуючи як природні легені міста [11, с. 383–387]. Одна з вимог для існуючих біокоридорів це – безперервність елементів природного каркасу, що зв'язують окремі його частини. О.Ю. Верех [16, с. 45] вказує, що для оптимізації фітоценотичного покриву необхідне формування сітки біоцентрів, пов'язаних біокоридорами. Цей автор розробив критерії оптимальності біоцентричної сільової структури міського ландшафту, за якими можна розрахувати необхідну кількість біоцентрів різного типу, їх мінімальну площу, оптимальне число біокоридорів, їх довжину, при яких можливі процеси авторегуляції фітоценозу. За розробленою методикою складені схеми оптимальної біоцентричної організації таких міст як Будапешт та Київ. Вказані місця створення нових біоцентрів, а також біокоридорів, тобто вулиць, які слід відповідно озеленювати.

В.П. Бессоновою та О.Є. Іванченко [7, с. 235–245] проаналізована зелена мережа правобережжя м. Дніпро. Визначено структуру та стан деревних насаджень вулиць, що можуть відігравати роль зелених коридорів. Створення мережі «зелених коридорів» можливе через часткову реконструкцію насаджень цих вулиць, які поєднують рекреаційні зони міста Дніпро – парки і сквери. Надані рекомендації, в яких врахована відповідність вимог цих рослин екологічним чинникам ділянок: стійкість до антропогенного забруднення, здатність зростати на неродючих ґрунтах та толерантність до посухи.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена означена стаття. У дослідженні наводиться схема зеленої мережі, проаналізовано таксономічні показники та віталітетний стан деревних насаджень вулиць, які поєднують зелені масиви лівобережжя міста Дніпро, що раніше не підлягало аналізу.

Новизна. Вперше для лівобережної частини м. Дніпро розроблено систему «зеленого каркасу» та спроектовано «зелені коридори», проаналізовано таксономічний склад, життєвий стан деревних рослин, які їх складають.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження була розробка зеленого коридору з вулиць, які утворюють каркас, з'єднуючи парки лівобережжя м. Дніпро.

Предмет дослідження: видовий склад, віталітетний стан деревних насаджень вулиць, що обрані як «зелені коридори» і поєднують зелені масиви лівобережжя м. Дніпро.

Мета даної роботи – спланувати зелений каркас лівобережжя м. Дніпро, проаналізувати насадження запропонованих «зелених коридорів» у лівобереж-

ній частині міста; визначити різноманіття та якісний стан їх деревних рослин.

Методологічне або загальнонаукове значення.

Дослідження має важливе методологічне значення, оскільки базується на комплексному підході до формування зеленої інфраструктури міста з використанням просторового аналізу та принципів збалансованого розвитку. Загальнонаукове значення полягає у розвитку теоретичних положень щодо ролі зелених коридорів у забезпеченні екологічної стійкості урбанізованих територій та вдосконаленні підходів до просторової організації міського озеленення.

Методи досліджень. Інвентаризацію насаджень проводили згідно [17]. Видовий склад вуличних насаджень встановлювали маршрутним методом, визначення рослин проводили за [18; 19]. Життєвий стан класифікували за шкалою Х.Г. Якубова [20].

Виклад основного матеріалу. Суттєвими за площею зеленими об'єктами з протилежних сторін лівобережної частини м. Дніпро є на північному сході лісопарк «Дружби народів» та урочище «Дніпровські піски» на південному заході. Вони є основними вузлами зеленого каркасу і повинні поєднуватися з іншими міськими насадженнями. Такими елементами є парки та сквери. Проте їх чисельність та загальна площа є недостатньою для такого промислового міста як Дніпро. Усі великі та менші за розміром вузли об'єднуються в єдиний зелений каркас із застосуванням «зелених коридорів» – насаджень вздовж проїзних шляхів вулиць.

Урочище «Дніпровські піски» відноситься до Обухівського лісництва. Найближчим до нього рекреаційним об'єктом є сквер «Амурський парк». Спроекувати прямий шлях, за допомогою якого поєдналися б ці два об'єкти, немає змоги, тому «зеле-

ний коридор» складатиметься з декількох вулиць, а саме: урочище «Дніпровські піски» → Донецьке шосе → поворот на вул. Передову → вул. Передова → вул. Вітчизняна → сквер «Амурський парк». Довжина зазначеного «зеленого коридору» становить 3,8 км (рис. 1).

Видовий склад насаджень необхідної ділянки Донецького шосе презентований переважно *Populus simonii* Carriere – 99 шт. або 41,6 % від загальної кількості рослин, та *Platanus acerifolia* Willd. – майже 24,0 % (57 шт.). Кількості інших видів не перевищує 10 шт., за винятком *Spiraea vanhouttei* Zab. (21 шт., 8,8 %). Зростають пооднокі екземпляри *Pinus nigra* Arn., *Ulmus pumila* L., *Tilia cordata* Mill., *Salix matsudana* Koidz., *Picea pungens* Engelm. Усього на дослідній ділянці визначено 21 вид рослин з 12 родин (238 екз.), з них 14 видів дерев і 7 кущів. Аналіз віталітетного стану деревної рослинності вул. Донецьке шосе свідчить, що найбільше рослин відносяться до помірно ослаблених (103 шт. або 43,28 %) та середньо ослаблених (81 шт. і 34,03 %). Серед них у більшості *P. simonii* та *P. acerifolia*. Вони мають сухі гілки, пошкодження кори, морозобоїни. Серед екземплярів *P. acerifolia*, *Betula pendula* Roth. та *S. vanhouttei* є і рослини без ознак ослаблення – 9,24 % від загального обсягу рослин. Виявлено 5 сухостійних дерев поточного року (2,1 %) та 7 екз. – минулих років (6,3 %). Це *Acer saccharinum* L., *P. acerifolia* та кронаваних *P. simonii*.

Біля з'їзду з Кайдацького мосту автошлях оточений з усіх боків озеленою набережною каналу. Справа від шосе розташована автозаправочна станція, на придорожній ділянці якої зростають *B. pendula*, *S. matsudana*, група хвойників (*Juniperus sabina* L., *Thuja occidentalis* L., *P. nigra*), кущами та

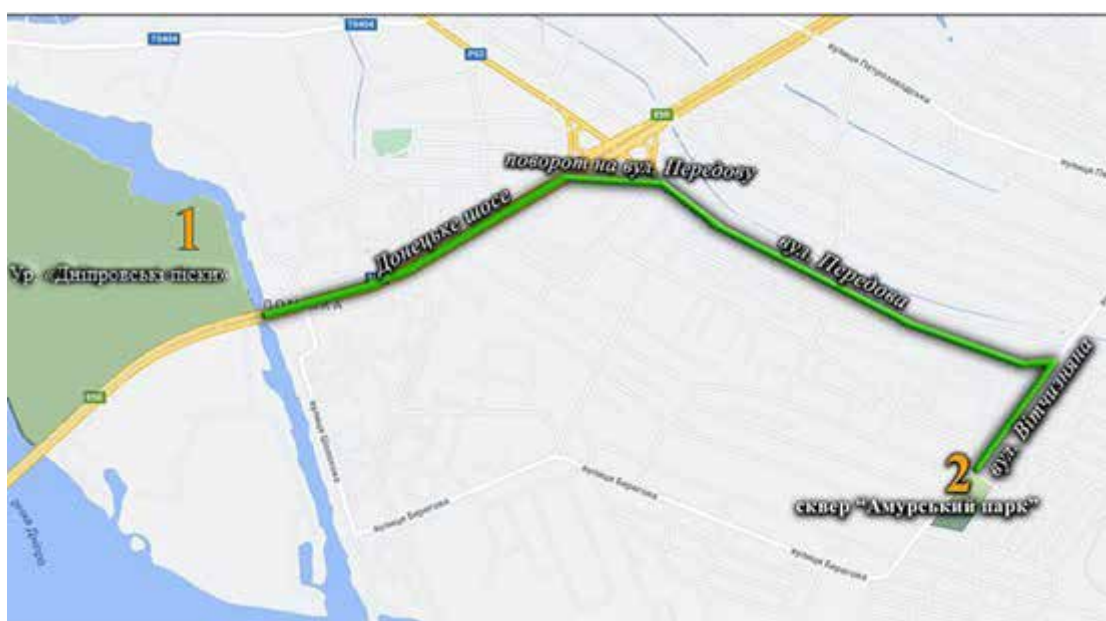

Рис. 1. Схема проектування «зеленого коридору» між урочищем «Дніпровські піски» та сквером «Амурський парк»

квітковими багаторічниками у доброму життєвому стані. У свої часи ділянка Донецького шосе, яка є частиною «зеленого коридору», була засаджена рядами *P. simonii*, з часом частина дерев загинула через несприятливі умови або видалена під час будівництва. Перериває «зелений коридор» торгівельна зона вкрита асфальтом та плиткою протяжністю біля 320 м. Між павільйонами встановлені 5 контейнерів з *T. occidentalis* 'Smaragd', проте цього замало. Пропонується застосувати модульні квітники біля торгівельних павільйонів, в'юнкі рослини та збільшити кількість контейнерів. Далі зафіксовано 6 кронуваних сухостоїв *P. simonii*. Інші екземпляри цього виду знаходяться у задовільному стані, вони характеризуються певним відсотком сухих гілок, які необхідно видалити. Серед патологій стовбура відмічено морозобойні, механічні пошкодження, дупла, багатостовбурність тощо. Ці насадження поступово оновлюють через заміну молодими рослинами *P. acerifolia*. Вони мають задовільний стан, проте потребують догляду.

З лівого боку шосе розташований заклад харчування, територія якого добре озеленена, після якого зростає 5 екз. *P. simonii* та 3 екз. *P. acerifolia*, і надалі коридор переривається побутовими закладами. Їх можна оздобити за допомогою контейнерного озеленення з використанням *T. occidentalis*, *Buxus sempervirens* L., *Pelargonium zonale*, кашпо з *Hedera helix* L., *Petunia* × *hybrida* hort. тощо. Після цих закладів ряд продовжується дорослими особинами *P. simonii* та молодими посадками *P. acerifolia*. Вздовж лівої проїжджої частини шосе до житлової забудови проходить ще один атошлях. На ділянці між майданчиком для паркувальня та вул. Зиновія Матли зростають *Armeniaca vulgaris* Lam. (2 екз.), *A. saccharinum* (1 екз.), *P. simonii* з домішками *R. pseudoacacia* та *T. cordata*, *Amorpha fruticosa* L. Озеленення ділянки дороги від зупинки «вул. Зиновія Матли» до зупинки «вул. Вишнева» виконано саджанцями *A. saccharinum* (7 шт., з них 5 – свіжий сухостій), *A. platanoides* L. (1 шт.), *T. platyphyllos* Scop. (2 шт.), *Spiraea vanhouttei* Zab. у вигляді солітерів та груп (біля 20 екз.), групою з 11 екз. *P. simonii*. Дещо в бік від зупинки «вул. Вишнева» на тлі газону висаджено 25 екз. *P. acerifolia* у вигляді рядової посадки. Кінцевою точкою ділянки є магазин будівельних матеріалів, навколо якого нараховано 4 екз. *Aesculus hippocastanum* L., трав'янисті багаторічники, за поворотом на вул. Славгородську сформована група з 4 екз. *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle та 1 екз. *B. pendula*.

Наступною частиною «зеленого коридору» є поворот на вул. Передову. Її довжина складає 0,3 км, вона з'єднує Донецьке шосе із вул. Передовою. Перша його половина це ще Донецьке шосе, а друга – провулок Бучанський. Ширина проїжджої частини біля 6 м, рух автотранспорту односторонній. Насадження, які тут зростають на тлі трав'яного

покриву, скоріше за все природного походження, безструктурні, що дозволяє зробити висновок, що цілеспрямовано ця ділянка ніколи не озеленювалася. Тут виявлено 32 екз. рослин, які належать до 11 видів з 8 родин, половина з них є представниками роду *Ulmus*: 11 екз. *Ulmus pumila* L. та 5 екз. *U. laevis* Pall. Поодинокі зростають *Catalpa bignonioides* Walt., *Juglans regia* L., *A. vulgaris*, *Prunus divaricate* Ledeb. та *A. negundo* L. Віталітетний стан цих дерев задовільний: найбільша кількість рослин є середньо ослабленими, найменша – сильно ослабленими, сухостій відсутній.

На другій частині вулиці (зправа), яка прилягає до автомийки, зростають 4 екз. *U. laevis*, більшість з них мультиштамбові. Частина ділянки (пров. Бучанський) знаходиться біля приватної забудови з наявністю озеленення, тому «зелений коридор» тут не переривається і виконує передбачувані функції. Проте можна порекомендувати ввести у насадження невисокі та толерантні до чинників довкілля види кущів у вигляді рядових посадок *J. sabina*, *Thuja orientalis* L., *Tamarix tetrandra* Pall. або *Cotinus coggygria* Scop. З лівого боку розташовані неупорядковані насадження *U. pumila*, *R. pseudoacacia* (3 шт.) самосівного походження, *Morus alba* L. (4 шт.), *Elaeagnus angustifolia* L. (3 шт.); по одній особині *Prunus domestica* L., *Armeniaca vulgaris* Mill., *Prunus divaricate* Ledeb., *Juglans regia* L., а також *Acer negundo* L. та *Catalpa bignonioides* Walt. На цій ділянці слід заповнити порожні місця з використанням асортименту рослин аналогічного як для правої сторони. У центрі трикутних ділянок, між дорогами, можна створити групи з толерантних до несприятливих чинників видів, наприклад, із кущів *T. tetrandra*, а також газо- та посухостійких листяних дерев.

Продовженням «зеленого коридору» є частина вул. Передова, яка має протяжність 1,6 км і починається від перехрестя з Донецьким шосе до вул. Вітчизняної. Ширина проїжджої частини 6 м, має дві смуги руху, вздовж якої зростає 249 рослин з 14 родин та 24 видів. Серед них найбільшу частку становлять *Cerasus vulgaris* Mill. (24,1 %, 60 екз.), *J. regia* (15,26 %, 38 екз.), *R. pseudoacacia* (14,06 %, 35 екз.) та *P. domestica* (12,45 %, 31 екз.). У кількості 0,4 % від сумарної чисельності рослин трапляються поодинокі особини *Sambucus nigra* L., *Ulmus laevis* Pall., *Populus bolleana* Louche та *P. nigra* L., *Syringa vulgaris* L., *Sorbus* × *intermedia* (Ehrh.) Pers. та *Acer pseudoplatanus* L. Найчисельнішими є рослини у середньо ослабленому стані – близько 43,0 % від усієї кількості, 30,5 % – помірно ослаблені, 13,3 % – сильно ослаблені. У наявності 2 екз. свіжого сухостою та 7 екз. сухостою минулих років.

За поворотом з Донецького шосе з правого боку вулиці на ділянці протяжністю 60 м розташовані магазини біля яких немає будь-якого озеленення. Тому тут слід застосувати контейнерну культуру (декоративні форми *Th. occidentalis*, види

р. *Juniperus*, *B. sempervirens*) з метою поліпшення естетичності ділянки і заповнення екологічного пробілу. Біля зупинки транспорту «Сільпо» висаджені групи з *M. alba*, *R. pseudoacacia*, *S. nigra*, *A. vulgaris*, *A. negundo*, а за поворотом на вул. Детальбудівська зростає нещільний ряд з *R. pseudoacacia*, прибудинкове озеленення представлене переважно *C. vulgaris* та *J. regia*. Ці насадження формують різновидовий та нерівномірний «коридор». Екземпляри *R. pseudoacacia* є старовіковими, необхідно провести обрізку представників потенційно аварійних рослин та поступово замінити на молоді дерева. Схоже озеленення встановлено і з протилежного боку вулиці, винятком є її початок, де зростають *T. cordata* (5 шт.) і по 3 шт. *J. regia* й *R. pseudoacacia*. Серед *R. pseudoacacia* 1 екз. є старим сухостоєм і потребує заміни. Біля пров. Таврійський та ветеринарної клініки з обох боків вулиці деревні рослини відсутні на ділянці протяжністю 70 м. Її необхідно заповнити аналогічним асортиментом, що зростає на вулиці, або декоративними та витривалими видами, такими як *Caragana arborescens* Lam. чи *Ulmus scabra* Mill. д.ф. 'Pendula', різноманітними формами *Th. orientalis*, *C. cogygria* «Royal Purple», *Berberis thunbergii* DC. «Golden Ring» і «Red Chief» і т.д. Для трьох суховерхих екземплярів *R. pseudoacacia*, які зростають з лівої сторони, необхідно терміново провести санітарну обрізку. В районі вул. Придніпровської, що перетинає Донецьке шосе, з обох боків на порожніх місцях протяжністю біля 50 м слід висадити деревні рослини. Такі прогалини без рослинності не повністю порушують структуру «зеленого коридору», оскільки за огорожами приватних ділянок є озеленення і це передусім плодові культури. Подекуди виявлені сухостої плодових, а саме *C. vulgaris*, *P. domestica*, *A. vulgaris*, а також *J. regia* з пошкодженнями листків та штамбу ентомошкідниками. Загалом, рослини мають задовільний стан і створюють «зелений коридор». У кінці вулиці, починаючи від перетину з вул. Придніпровською, майже відсутні придорожні насадження окрім кількох дорослих екземплярів *C. vulgaris* та її самосіву з лівого боку. Ця ділянка зі зупинкою та об'єктами соціального призначення значна за протяжністю (150 м). З обох сторін її необхідно озеленити, наприклад, рядовою посадкою *Tilia platyphyllos* Scop.

Останньою частиною «зеленого коридору» між «Дніпровськими пісками» та сквером «Амурський парк» є вул. Вітчизняна довжиною 2,8 км. Як складова «зеленого коридору» обрана ділянка довжиною 0,5 км від перехрестя з вул. Передова та Симиренківська і до Амурського скверу (вул. Крилівська). Її дендрофлора представлена 41 шт. дерев з 8 видів та 4 родин. Переважає *U. scabra* (29,3 %, 12 екз.) та *C. vulgaris* (26,8 %, 11 екз.). За віталітетним станом 36,6 % екземплярів є помірно ослабленими, 29,3 % – середньо ослабленими, по 14,6 % в групах сильно ослаблених та здорових (*U. scabra*).

Будь-який сухостій відсутній. Ця ділянка є однією з найменш озелених серед усіх. Екземпляри *R. pseudoacacia* та *A. negundo* були видалені через аварійність, молоді дерева проте ще не висадили. Із західного боку вулиці зростає живопліт з *U. scabra* (у формі кущів), екземпляр *Amelanchier ovalis* Medik., що відмирає, та *A. vulgaris*, зі східного боку плодові: 11 шт. *C. vulgaris*, 5 – *A. vulgaris*, 3 – *P. domestica*, поросль *M. alba*, а також *U. pumila*. Всі перелічені насадження розташовані «острівцями» серед пустих проміжків. Подекуди трапляються квіти, в'юнки рослини, проте місця для їх розвитку обмаль. Від автодороги до високих парканів приватних забудов з обох боків відстань 2–3 м, тут проходить і пішохідна доріжка. За огорожею відмічено плодові та декоративні дерева, тому роль «зеленого коридору» ця ділянка здатна виконувати. З метою збільшення його ефективності рекомендується вертикальне озеленення огорож *Parthenocissus quinquefolia* Planch., *Hedera helix* L., *Campsis radicans* (L.) Seem., видами роду *Clematis* L., а також посадку компактних дерев та кущів (*Viburnum opulus* L., *Acer campestre* L., *Th. occidentalis*, *Th. orientalis*, *Spiraea vanhouttei* Zab. та ін.).

Наступним зеленим об'єктом від скверу «Амурський парк» є сквер біля БК ТОВ ДМЗ «Комінмет». Проект «зеленого коридору» до цієї локації можна зобразити так: **сквер «Амурський парк» → вул. Вітчизняна → вул. Вільного Козацтва → пров. Василівський → сквер біля БК «ДМЗ Комінмет»** (рис. 2). Його довжина 1,7 км.

До «коридору» включено майже всю частину вул. **Вільного Козацтва** протяжністю біля 1 км. Її озеленення представлено 148 екз. деревної рослинності (21 вид з 11 родин). Серед них домінує *C. vulgaris* (44,0 %, 65 екз.), часто зустрічається *R. pseudoacacia* (20,0 %, 29 екз.), по одній особині репрезентовані *S. nigra*, *Ulmus laevis* Pall., *Populus nigra* L. та *Populus pyramidalis* Rozier., *Sorbus aucuparia* L., *P. divaricate* 'Pissardii', *Cerasus avium* (L.) Moench, *Rosa canina* L., *Malus domestica* Borkh. та *Rhus typhina* L. 44,6 % насаджень є помірно ослабленими, 32,0 % рослин відносяться до категорії середньо ослаблені. Проте досить багато екземплярів (15,5 %) різних видів деревних рослин не мають ознак ослаблення. Це свідчить про доволі сприятливі умови зростання та здійснення догляду за насадженнями. Цільове озеленення вул. Вільного Козацтва починається з правої сторони за перехрестям з вул. Василя Бабенка. Рядові насадження з 24 екз. *R. pseudoacacia*, з нерівномірними відстанями між екземплярами, з домішками по краях ряду *P. nigra* (1 шт.), *M. alba* (1 шт.), *Betula pendula* Roth. (5 шт.), *U. laevis* (1 шт.) відмежовує завод «Комінмет» від житлової зони. Від початку пров. Весняних Конвалій озеленення відсутнє до кінця вулиці, проте за огорожами приватних будинків та заводу зростають дерева, тому «коридор» істотно не знецінюється. Варто рекомендувати озе-

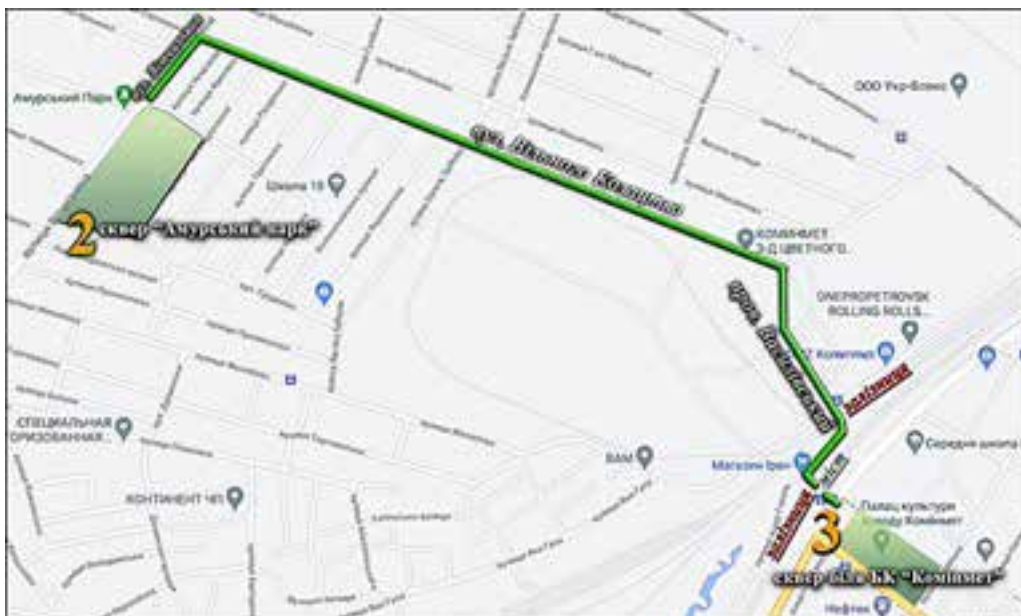

Рис. 2. Схема проекту «зеленого коридору» між сквером «Амурський парк» та сквером біля БК «ДМЗ Комінмет»

ленити ділянки назовні огорож для покращання екологічних умов, підвищення естетичності з використанням *A. pseudoplatanus*, *Platanus orientalis* L., *Sophora japonica* L., *P. divaricate* 'Pissardii' тощо.

Наступна і остаточно ланка цього «зеленого коридору» – **провулок Василівський**. Він є найкращим прикладом якісного «зеленого коридору» через перетин залізничними коліями двічі та розташування на ньому невеликого ринку. Довжина частини, яка входить до «зеленого коридору» біля 0,5 км, а загальна – 0,8 км. Дендрофлора ділянки складається з 58 екземплярів, що відносяться до 13 видів з 10 родів та 8 родин. Найсуттєвішою у насадженнях є участь *U. pumila* (24,1 %) та *R. pseudoacacia* (19 %), часто трапляється *Acer negundo* (13,8 %), у меншій ступені *P. pyramidalis*, *J. regia*, *M. domestica* та *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle. Близько 47 % рослин є середньо ослабленими, з ознаками помірного та сильного ослаблення – по 22,4 % кожної категорії. Сухостій відсутній. До рослин без ознак ослаблення відносяться лише 2 дерева *U. laevis* (3,45 %).

Західна частина провулку прилягає до підприємства «Комінмет», тому насадження тут наявні лише на її початку. Це 4 екз. *Aesculus hippocastanum* L., та по 1 екз. *R. pseudoacacia*, *A. altissima* і *A. vulgaris*. Далі розташовані будівлі заводу без рослинності поряд. Можна порекомендувати озеленити стіни *H. helix* або *P. quinquefolia*. Зі східного боку сформовані неусуцільні насадження за огорожею, які є частиною прибудинкового озеленення. У них переважають *R. pseudoacacia*, види р. *Ulmus* та *M. alba*, які зростають мішаним та нерівномірним рядом. Рослини тут переважно ослаблені, потребують догляду, видалення порослі, санітарної обрізки.

Далі шлях проходить перехрестям з вул. Промисловою та Яхненківською до залізничних шляхів довжиною 20 м. На цій ділянці озеленення відсутнє. На шляху «зеленого коридору» розташований ринок протяжністю 90 м. Біля входу до нього зростає група з 3 екз. *Populus simoni* Carr. Він оточений з обох боків рядовими посадками дерев, які продовжують «зелений коридор». Асортимент складається з *P. simoni*, *Ulmus pumila*, *A. negundo*, *R. pseudoacacia*, *M. alba*, *M. domestica*. Дерев зростають на відстані 10 м від колії. Потім шлях прямує перпендикулярно до вул. Каруни і скверу біля БК «Комінмет». Насадження на цій ділянці відсутні, бо вона пролягає крізь надземний перехід через залізничні колії, довжина якого 15 м. Тут можна висадити ліани, а також використати контейнерну культуру.

Сквер біля БК «Комінмет» є локацією поєднання «зелених коридорів» від двох парків, які віддалені майже на однакову відстань. По-перше, слід спроектувати зв'язок із парком «Сагайдак». Це поодинокий випадок у дослідженні, коли «зелений коридор» між 2-ма ділянками прямий і представлений однією вулицею – проспектом Мануйлівським. Схема наступна: **сквер БК «Комінмет» → просп. Мануйлівський → парк «Сагайдак»**. Протяжність «коридору» – 2 км (рис. 3).

Проспект Мануйлівський – магістральна вулиця довжиною 2,4 км, розташована уздовж берега р. Дніпро і об'єднує з'їзди з двох мостів: Амурського (вул. Каруни) та Центрального (просп. Слобожанський).

Вздовж пр. Мануйлівський зростає 319 деревних рослин, які відносяться до 23 видів, 18 родів та 12 родин. Домінують серед них *T. cordata* (12,5 %,

40 екз.), *R. pseudoacacia* (11,6 %, 37 екз.), *Populus bolleana* Louche (10,7 %, 34 екз.). Багато особин *S. vanhouttei* (10 %, 32 екз.), *U. pumila* та *J. regia* (по 9 %, 29 екз.). Найменше у насадженнях представлені *P. pyramidalis*, *S. vulgaris*, *Pyrus communis* L. (по 1 екз.). За життєвим станом переважають середньо ослаблені особини (47,3 %, 151 шт.), сильно ослаблених – 18,8 % (60 екз.). У наявності 13 сухостоїв (4,1 %), які слід видалити та замінити на молоді дерева. Частка непошкоджених рослин – 20,4 % або 65 екз. У цій групі близько половини особин відносяться до *S. vanhouttei* (32 екз.).

Смуги рослин дослідженої ділянки часто прериваються через загибель дерев. Південному боку вулиці переважно властиві незасаджені ділянки. Починаючи зі з'їзду з Амурського мосту до вул. Брандиса насадження не мають впорядкованої структури і розташовані подекуди у вигляді груп, наприклад, біля автозаправки, у якості прибудинкового озеленення (3 екз. *B. pendula*, молоді посадки *Fraxinus pennsylvanica* Marsh., жива огорожа з *S. vanhouttei* тощо, одиничні екземпляри *P. nigra* та залишки *R. pseudoacacia*, самосів *A. altissima* та *A. negundo*). Необхідно підвищити естетичність цього деревостану, видалити поросль, а на численні порожні ділянки висадити рослини, які толерантні до піщаних ґрунтів. Можна запропонувати такі схеми: ряд із *Pinus nigra* Arn., як чагарникових ярус – *J. sabina*, *Elaeagnus angustifolia* L., *Caragana arborescens* і *Amorpha fruticosa* L. почергово; нещільний ряд із *Gleditsia triacanthos* L., між деревами – групи з *Rosa rugosa* Thunb. На протилежному боці проспекту нещодавно були висаджені *T. cordata* та *T. platyphyllos*, але їх стан незадовільний, багато рослин відмирають. Їх слід забезпечити регулярним доглядом, особливо протягом вегета-

ції, оскільки вони зростають у лунках в асфальті поряд з автошляхами з активним рухом транспорту. Є й порожні лунки внаслідок відпаду рослин. У лунках також зростають екземпляри *J. regia* у переважно незадовільному стані. Особини *R. pseudoacacia* мають добрий стан, проте іноді зафіксовано патології штамбу та сухі гілки. Слід з часом замінити асортимент придорожніх насаджень просп. Мануйлівський на толерантні до посухи та міських умов види: *G. triacanthos*, *S. japonica*, *R. pseudoacacia*; із чагарників – *C. arborescens*, *C. coggygia*, *T. tetrandra*, *Th. orientalis*, види р. *Juniperus*. Як варіант, це можуть бути полівидові посадки, або дерева одного виду, групи яких з 3–5–10 екз. чергуються, або можна змінювати породу після кожного перехрестя. Після перетину з вул. Брандиса, наближаючись до парку «Сагайдак», насадження стають більш декоративними і функціональними, оскільки до них додаються: з лівого боку – озеленення біля багатоповерхівок, лікарень (№ 1 та 9), АНД районної ради та стадіону заводу «ДМЗ Комінмет», невеличкий сквер біля Храму Преподобного Серафима Саровського; з правого боку проспекту розташовані приватні ділянки з насадженнями. Після перехрестя з вул. Конотопською, зліва зростає ряд дерев з домінуванням *U. pumila*, на яких зафіксовано капи. Далі з обох боків подекуди зростають старі особини *R. pseudoacacia* у лунках та без них, деякі екземпляри потребують заміни, через втрату декоративності та наближення до аварійного стану. Озеленення зазначеної ділянки до зупинки громадського транспорту «Парк «Сагайдак»» слід оновити з використанням запропонованих вище рекомендацій.

Наступна частина «зеленого коридору» розташована між сквером БК «Комінмет» та парком

Рис. 3. Схема проектування «зеленого коридору» між сквером біля БК «ДМЗ Комінмет» та парком «Сагайдак»

«Козацької Слави – Кирилівка». Ділянка пряма і складається з однієї вул. Каруни, проте для проходу в сам парк необхідно використати фрагмент вул. Енеїди. Схема отримує наступний вигляд: **сквер БК «Комінмет» → вул. Каруни → вул. Енеїди → парк «Козацької Слави – Кирилівка»**. Довжина «коридору» складає 1,4 км (рис. 4).

На вул. Каруни зростає 26 видів деревних рослин з 13 родин у кількості 121 екз. Найчастіше трапляються *R. pseudoacacia* (13,2 %), *U. pumila* (9,9 %), *M. alba* (9,9 %), *P. bolleana*, *C. vulgaris*, *A. hippocastanum* (по 8,3 % кожного виду). В одиничних екземплярах зростають *Ribes nigrum* L., *P. nigra*, *T. cordata*, *F. pennsylvanica*, *R. canina*, *Acer platanoides* L. та *A. altissima*. Віталітетний стан рослин переважно ослаблений (40,5 %), біля 29,0 % рослин є помірно ослабленими, здорових рослин 6,6 %. Виявлено 1 свіжий сухостій.

Ділянку на вул. Каруни не можна віднести до повноцінного «зеленого коридору», але вона є єдиним коротким шляхом між об'єктами. Її північно-західна сторона від Амурського мосту практично не озеленена бо межує з трамвайними шляхами (протяжність біля 10 м), далі з теплотрасою та залізничними коліями. Отже, звичайні насадження тут недоречні. Між теплотрасою та залізничними шляхами утворилася поросль та самосів *R. pseudoacacia*, *A. negundo*, *A. altissima*, *M. alba*, *U. pumila*, місцями *P. quinquefolia*. З існуючої рослинності можна сформувати зелену смугу, проте постійно слід контролювати їхній ріст та проводити своєчасну обрізку. Тому варто посадити низькорослі кущі, які мають стійкість до несприятливих умов міського середовища, а саме: *J. sabina*, *Juniperus horizontalis* Moench,

Mahonia aquifolium Nutt., *Symphoricarpos albus* Blake, *Cotoneaster horizontalis* Decaisne.

На перетині з вул. Конотопською теплотраса переходить на вул. Яхненківську. Тут відмічено 11 екз. *M. alba* та 1 екз. *U. pumila*, висотою 5–6 м. З протилежного боку вул. Каруни достатньо озеленена, проте насадження не характеризуються високим рівнем віталітетності та естетичності. «Коридор» розпочинається з майданчика перед пам'ятником, а насадження утворені двома літніми *P. pyramidalis* та рядом *R. pseudoacacia* (6 шт.). Їх стан середньоослаблений (суховерхість, викривлення штамбу). Далі зростають по 1 екз. *A. hippocastanum*, *A. negundo*, *T. cordata*, 2 екз. *C. bignonioides*, живопліт зі *S. vanhouttei*. У бік від вулиці розташована гімназія № 26 з типовим озелененням, що є додатковою підтримкою «зеленого коридору». Насадження вулиці продовжують особини *A. pseudoplatanus* (3 шт.), *A. platanoides* (1 шт.), *U. laevis* (2 шт.), *R. pseudoacacia* (2 шт.). Перед будинком по ходу коридору (біля бібліотеки) розбиті квітники з кущами *R. canina* та *F. pennsylvanica*. На газонній смузі біля проїжджої частини зростають 6 екз. *A. hippocastanum*. Далі «коридор» переривається на 50 м мережею магазинів. Ці прогалини рекомендується заповнити *A. platanoides* 'Globosa', або плакучими декоративними формами *B. pendula* або *M. alba*, місця для паркування можна озеленити контейнерною культурою *Th. occidentalis* 'Smaragd'. Насадження продовжують 7 шт. дерев *R. pseudoacacia*, а далі простежується прибудинкове озеленення у вигляді прямокутних палісадників у кількості 9 шт. Їх асортимент складається як з декоративних, так і плодово-ягідних рослин.

Рис. 4. Схема проектування «зеленого коридору» між сквером біля БК «Комінмет» та парком «Козацької слави – Кирилівка»

Від вул. Заплавна посадки перериваються через СТО, магазин з парковкою. Поруч знаходиться опора ЛЕП, біля неї дерева видалені. Тут можна створити групові посадки декоративних кущів (*M. aquifolium*, *Th. occidentalis*, *Euonymus fortunei* (Turcz.) Hand.-Mazz.), а також застосувати вертикальне озеленення огорож з використанням *P. quinquefolia*, *H. helix*, *C. radicans*, виткі сорти р. *Rosa*. Біля ще однієї СТО також доречно вертикальне озеленення, або живопліт із *B. sempervirens* чи *B. thunbergii* 'Erecta'. Далі озелененню 15 м дороги заважає надземний міст через залізничну колію і виїзд з вул. Каруни на Янтарну. У кінці цієї ділянки зростає група з *P. nigra*, *F. pennsylvanica* та *A. platanoides* (загалом 7 шт.), що є частиною озеленення «Центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф».

Друга частина «зеленого коридору» – вул. Енеїди, її невелика ділянка протяжністю 270 м. Тут виявлено лише 23 рослини, які відносяться до 6 видів: 9 екз. – *U. pumila*, 7 екз. – *M. alba*, 1 екз. – *Fraxinus excelsior* L. За життєвим станом помірно- та середньо ослаблені рослини презентовані порівну – по 9 екз., неослаблених 3 екз. (13 %). Сухостій відсутній. З правого боку розташовані нерівномірні посадки: 7 екз. *U. pumila*, 2 – *M. alba*, 2 – *Th. orientalis*, 2 – *Salix alba* L., 2 – *P. simonii* та *F. excelsior*, з лівого – 5 шт. *M. alba* та 2 шт. *U. pumila*. «Коридор» не повністю відповідає вимогам, його шлях проходить через перехрестя та пішохідний перехід.

Тепер слід об'єднати парк «Козацької слави – Кирилівка» зі сквером Масима Семенова. Напряму це здійснити неможливо. Найкоротшим шляхом є вулиці навколо Дніпровського вагоноремонтного заводу із заходу. Можливо запропонувати схему

«зеленого коридору»: ● парк «Козацької слави – Кирилівка» → вул. Енеїди → вул. Яхненківська → вул. Універсальна → пров. Універсальний → ● сквер Максима Семенова. Довжина такого «коридору» 1,8 км. Він починається описаною ділянкою вул. Енеїди. Нею ми повертаємося на перетин з вул. Каруни, для того щоб потрапити на вул. Яхненківську через залізничні колії з пішохідним переходом (рис. 5).

Вул. Яхненківська є промисловою вулицею зі загальною протяжністю 1,6 км. З метою створення «зеленого коридору» слід використати її частину протяжністю 280 м до початку вул. Універсальної. Тут зростає 8 видів рослин з 3 родин. Домінує серед них родина *Salicaceae* (56 % усіх рослин), а серед порід – *P. bolleana* (40,7 %, 22 екз.). Зафіксовано 1 екз. *A. platanoides* (1,9 %). Найбільше дерев є помірно ослабленими (39,0 %), по 13,1 % рослин без ознак ослаблення та середньо ослаблені. Наявні 3 сухостої, які вимагають видалення (2 екз. *P. bolleana* та 1 екз. *A. pseudoplatanus*). Права частина, що дотична до залізничної колії, озеленена рівномірною рядовою посадкою *P. bolleana* (22 шт.) з домішками *P. pyramidalis* (4 шт.), *S. alba* (2 шт.), *P. simonii* (1 шт.) та *A. platanoides* (1 шт.). Стан дерев здебільшого задовільний, але є 2 сухостої, які слід видалити і насадження поповнити молодими рослинами. Ліва частина починається *P. simonii*, кронавою *S. alba* похилого віку, а також захаращеною групою *A. negundo*. Далі рядові насадження змінюються на прибудинкове озеленення. Біля дороги у ряд зростають молоді особини *A. pseudoplatanus* (10 шт.) та *P. domestica* (6 шт.). Вони знаходяться у доброму життєвому стані.

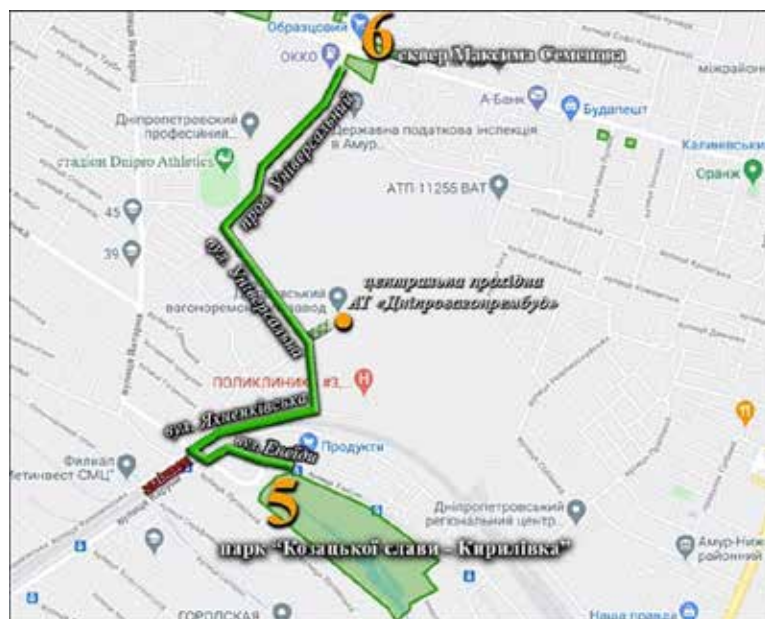

Рис. 5. Схема проектування «зеленого коридору» між парком «Козацької слави – Кирилівка» та сквером М. Семенова

Наступна ділянка «зеленого каркасу» це вул. Універсальна та пров. Універсальний. Для проектування «зеленого коридору» використана перша половина вул. Універсальна протяжністю 0,68 км до пров. Універсального, довжина якого 0,7 км і він повністю входить до складу «коридору». На вказаних ділянках зростає 210 рослин, що відносяться до 14 видів та 10 родин. Переважає *P. pyramidalis* (34,7 %, 73 екз.), *T. cordata* (23,8 %, 50 екз.), *P. bolleana* (21,9 %, 46 екз.). Зустрічаються поодинокі особини *S. alba*, *Swida sanguinea* (L.) Michx., *Catalpa bignonioides* та *M. alba*. Віталітетний стан здебільшого добрий: 46 % рослин є середньо ослабленими, 38,0 % помірно ослабленими.

Праворуч від початку вул. Універсальної насадження зростають за огорожею і є територією медичного закладу, а далі дошкільного, проте вони також виконують функцію «зеленого коридору». Це дерева *A. negundo*, *P. simonii*, *P. bolleana*, *P. nigra*, *S. alba*, *T. cordata*, *S. aucuparia*, кущі *Spiraea media* Schmidt, ліана *P. quinquefolia*. Біля АТ «Дніпровагонрембуд» розбито невеликий сквер. Зправа на пров. Універсальний висаджений ряд з *P. pyramidalis* у кількості 49 шт., по 1 шт. *P. bolleana* та *P. simonii*. Ряд нерівномірний і часом переривається двічі на 30 м та двічі на 10 м. Ці прогалини можна заповнити молодими деревами *P. pyramidalis* або *P. simonii* з часом замінити цей ряд іншими декоративними рослинами, такими як *A. pseudoplatanus* та *F. excelsior*. Насадження в цілому характеризуються задовільним станом, без сухостою. Необхідно провести санітарну обрізку та омолодити дерева із сухими верхівками (4 шт.). З лівого боку біля вул. Яхненківської сформовано ряд молодих *A. pseudoplatanus* (5 шт.). Надалі «зелений коридор» продовжує прибудинкове озеленення з рядових посадок *T. cordata* (50 шт.). Будь-який сухостій або дерева з сильними ознаками ослаблення відсутні, наявний лише хлороз листків та сухі гілки. Напроти прохідної заводу ряди *T. cordata* змінюються на групи з *B. pendula* (6 шт.) та *U. pumila* (2 шт.). подекуди деревостан доповнюється іншими видами – *J. regia* (5 шт.), *T. tetrandra* і *S. sanguinea*. Протягом усієї вулиці з лівого боку створена смуга з трав'янистим покриттям, її ширина біля 4 м. На ній можна висадити групи декоративних кущів, стійких до загазованості та засолення, що суттєво підвищить естетичність вулиці, проте вона задіяна як стоянка для авто.

Озеленення пров. Універсальний є менш рівномірним. По-перше, на перехресті провулку та вул. Універсальної варто використати контейнерну культуру *Th. occidentalis* 'Smaragd', оскільки посадка рослин тут неможлива через дорожнє покриття і огорожі. За огорожею СЗЗ «Дніпровагонрембуду», а перед нею біля дороги зростають ряди тополь: 1 екз. *P. simonii*, 11 екз. *P. pyramidalis*, 3 екз. *P. bolleana*, які вимагають санітарної обрізки. Далі по «зеленому коридору» знаходиться ветеринарна клініка, територію навколо якої варто озеленити. Були б дореч-

ними групи та живі огорожі з хвойників різних відтінків – *Th. occidentalis*, *Picea pungens* (Moench) Voss. 'Glauca', *Juniperus scopulorum* Sarg 'Skyrocket', *Pinus mugo* Turra 'Mughus'. Далі на 150 м насадження вулиці прериваються через магазини та автосервіси, тому доречно використати контейнерну культуру *Th. occidentalis* 'Danica', *Spiraea bumalda* Burv., *Picea omorica* (Panc.) 'Karel', *Pinus mugo* 'Mops', *Philadelphus coronarius* L. 'Snowbelle', *Rosa* L., з квітникових – *Hosta* Tratt., *Pelargonium* L'Her., *Petunia* × *hybrida* hort. тощо. Неподалік зростає по 2 екз. *A. negundo*, *M. alba* та *U. pumila*. Автостоянку, яка знаходиться поруч, відмежовує ряд з 10 шт. *P. bolleana* у задовільному стані. Від вул. В. Тютюнника до скверу М. Семенова рекомендується створити кілька груп з *C. bignonioides*, які будуть віддалені від автошляху і функціонувати більше як прибудинкові. Лівий бік провулку починається біля огорожі стадіону "Dnipro Athletics". Озеленення його периметру не заплановано, але все ж таки доцільно посадка ряду дерев з ажурною кроною, наприклад, *P. acerifolia* та *P. orientalis* Franco, *B. pendula*, *Acer saccharinum* L., або невисокі декоративні форми *A. platanoides*. Поодаль від пров. Універсальний за огорожею розташований Дніпровський професійний залізничний ліцею з рядовими посадками *P. bolleana* по периметру території, які можуть бути частиною «зеленого коридору». Це 13 шт. *P. bolleana* та 4 шт. *P. pyramidalis*, дерева радикально омолоджені, проте всі вже добре відновилися. Далі «коридор» перериваються подвір'ям житлової багатоповерхівки. З боків цієї ділянки рекомендується висадити *P. pungens* 'Glauca', а під'їзну зону оздобити контейнерною культурою з *E. fortunei*, *Yucca filamentosa* L., *Cornus alba* L., 'Elegantissima', *Juniperus squamata* Lamb. 'Blue Star'. Після цієї локації покинуті будівлі розривають «зелений коридор» на 80 м. Ця ділянка потребує реконструкції тротуару з лунками для насаджень, тимчасово можна використати контейнерну культуру видів р. *Juniperus* (наприклад, *J. sabina* 'Tamariscifolia'), *B. sempervirens* з подальшим більш досконалим озелененням. Надалі до перетину з вул. Калиною зростає ряд з *P. bolleana* (19 шт.), *P. simonii* (8 шт.) та *P. pyramidalis* (9 шт.). Їх стан є задовільним, але зустрічаються сухі гілки, морозобоїни та механічні пошкодження кори. Завершує ряд *C. bignonioides*.

Тепер необхідно доєднати до вже спроектованих насаджень «зелених коридорів» лісопарк «Дружби народів». Для цього сполучаємо його зі сквером Максима Семенова так: ● сквер **Максима Семенова** → вул. **Академіка Образцова** → вул. **В. Сухомлинського** → пр. **Слобожанський** → ● лісопарк «Дружби народів» (рис. 6). Довжина «коридору» складає 4 км і проходить він територією Індустріального району.

Уся протяжність вул. **Академіка Образцова** (2,1 км) є «зеленим коридором». На ділянці зро-

стає 460 екз. деревних рослин, що репрезентовані 48 видами і 18 родинами. Асортимент дерев вулиці є найрізноманітнішим з усіх досліджених локацій. Домінує *C. vulgaris*, чисельність якої 105 шт. (22,8 % усіх рослин). Часто трапляється *S. media* (11,3 %), *A. vulgaris* (7,2 %), *J. regia* (5,7 %), *B. pendula* (5,4 %). Багато видів представлені поодинокими екземплярами (*S. nigra*, *E. fortunei*, *Salix matsudana* Koidz., *Forsythia suspensa* Vahl., *Crataegus monogyna* Jacq. та ін.). Віталітетний стан рослин переважно добрий: 43 % насаджень помірно ослаблені, 30 % середньо ослаблені, 16,5 % не мають ознак ослаблення. У наявності сухостій минулих років – 2 шт. *B. pendula* та 1 шт. *R. rugosa*.

З обох боків вулиці протяжністю 100 м розташовуються торговельні павільйони. Біля ринку в якості озеленення між торговельними МАФами є саджанці *P. acerifolia* у лунках, але насадження вздовж вулиці відсутні, тут слід створити контейнерне озеленення навколо магазинів та кав'ярень. У контейнери рекомендується висадити як кущі (*Th. occidentalis*, *J. sabina*, *Juniperus chinensis* L., *B. sempervirens*, *E. fortunei*, *B. thunbergii*, *Spiraea japonica* L.), так і квіткові рослини (*P. × hybrida*, *Tagetes patula* Janie, *Portulaca grandiflora* Hook., *P. zonale*, *Begonia semperflorens* Hybrids). Далі розташовуються житлові квартали багатоповерхівок, які мають прибудинкове та придорожнє озеленення. З лівого боку знаходиться міні-сквер, оточений невисокою огорожею, з багатим асортиментом декоративних рослин, які відрізняються кольором листків та хвої, габітусом та ажурністю крони. Цей об'єкт істотно підвищує якість «зеленого коридору».

Насадження вздовж проїжджої частини представлені рядом *P. Bolleana* (8 шт.), а ближче до будівель –

групами з *A. platanoides* (5 шт.) та *A. hippocastanum* (3 шт.). Через дорогу нерівномірно зростають 6 екз. *P. pyramidalis*. Надалі частина «коридору» проходить крізь приватний сектор. З протилежного боку понад автошляху знаходиться 2-рядна посадка дерев. Породи чергуються одна з одною, є плодови (5 шт. *M. alba* та 2 шт. *A. vulgaris*). Група з *T. platyphyllos* (3 шт.) зростає між *P. simonii* та групою з *B. pendula*. Тополи розташовані близько біля будинків. Всього їх 16 екз. з переважанням *P. simonii*. Біля дороги зростає 4 екз. *A. hippocastanum* та декілька *B. pendula*, одна з яких є свіжим сухостоєм. Віталітетний стан дерев задовільний, проте насадження старі і вимагають поступової заміни. Слід видалити 2 екз. сухостою *B. pendula*, омолодити дерева з сухими верхівками. Поширеною патологією серед зазначених насаджень є нахил стовбура, що пов'язано з нерівномірним освітленням. Тому при заміні насаджень краще висаджувати тіньовитривалі породи: *P. pungens* та *P. omorica*, *Taxus baccata* L., *M. aquifolium* та види кленів: *A. campestre*, *A. platanoides* та *A. saccharinum*, *S. aucuparia*.

Наприкінці житлової забудови з правого боку знаходиться ще один міні-сквер відділений від дороги порожньою прямокутною ділянкою. На ній рекомендується створити насадження розширивши вже існуючий сквер. З цього ж боку розташована ділянка для паркування авто протяжністю 100 м з незначним видовим різноманіттям дерев: 2 екз. *F. pennsylvanica*, *Padus avium* Mill., *S. aucuparia*, *A. altissima* та групи з *J. sabina*. Рекомендовано застосувати вертикальне озеленення *P. quinquefolia* біля огорожі, перед ним створити живопліт з *Th. orientalis*, між ними – групи з *J. sabina* або *J. horizontalis*. Решта вул. Академіка

Рис. 6. Схема проєктування «зеленого коридору» між сквером Максима Семенова та лісопарком «Дружби народів»

Образцова не має цілеспрямованого озеленення, його формують рослини приватних ділянок: з плодкових і горіхоплідних *C. vulgaris*, *A. vulgaris*, *P. domestica* та *J. regia*, з декоративних *S. matsudana*, *E. fortunei*, *B. thunbergii*, *Ph. coronarius*, *A. platanoides* 'Globosum'. Проте ця ділянка «зеленого коридору» є найкраще озелененою, як за асортиментом, так і за віталітетним станом. Ділянок без рослинності майже не спостерігалось, окрім декількох будинків та локацій де ведеться будівництво, але тут функцію беруть на себе насадження біля будинків.

Наступною частиною «зеленого коридору» є **вул. Василя Сухомлинського** довжиною 2,3 км. Для його проєктування використана частина довжиною 1,5 км. На цій ділянці зростає 303 екз. рослин, які відносяться до 27 видів, 22 родів та 14 родин. Найпредставленішим є *B. sempervirens*, який утворює живопліт з 85 екз. (28 % від усіх рослин). З дерев домінують *U. pumila* (13,2 %), *P. simonii* (12,9 %), а також *C. vulgaris* (9,9 %). Поодинокі зростають *R. pseudoacacia*, *Quercus robur* L., *S. aucuparia* (по 0,33 %). Віталітетний стан у багатьох рослин середньо ослаблений (58,8 %), 24,8 % є помірно ослабленими, здоровими виявилися 7,6 % насаджень.

За поворотом з вул. Академіка Образцова розташована автозаправка з придорожнім насадженням *J. sabina* (10 шт.), 1 екз. *T. cordata* та 4 екз. *P. simonii*. Наступна ділянка «коридору» потяжністю 35 м передбачає контейнерне озеленення (*J. scopulorum* 'Skyrocket'), оскільки на ній розташована автомийка та заклад харчування. Лівий бік озеленений рядовою посадкою *P. simonii* (35 шт.), іноді змішуючись з *T. platyphyllos*, *U. pumila*, *A. platanoides*. Дерев зростають нерівномірно передусім внаслідок їх часткової загибелі, тому можна висадити саджанці *P. simonii* у проміжки. Протилежний бік дотичний до приватної забудови, його озеленення виглядає як хаотичне насадження плодкових порід (*C. vulgaris*, *A. vulgaris*, *P. domestica*) та видів роду *Ulmus* – *U. pumila* і рідше *U. laevis*.

Біля вул. Павла Громницького після живої огорожі із *B. sempervirens* на ділянці 150 м озеленення взагалі відсутнє через скупчення торгівельних і харчових закладів, автопарковки. Тут доцільною буде контейнерна культура з використанням *Th. occidentalis*, *J. scopulorum* та квіткових рослин (*P. zonale*, *B. semperflorens* тощо). З правого боку розрив у насадженнях продовжується низкою майстерень авто-послуг, тому пропонується продовжити контейнерне озеленення, з лівого – «коридор» створюють зелені смуги біля багатоповерхівок. Далі до проспекту Слобожанський розташовані приватні садиби майже без зовнішнього озеленення. Тому тут слід використати огорожі у якості штучних опор для ліан, а також живоплоти з кущів, солітери чи ряди дерев з компактною кроною (плакучі форми *B. pendula*, *M. alba*, *Larix decidua* Mill.; карликові декоративні види роду *Malus* – 'Evereste', 'Dolgo'). Отже, оха-

рактаризована ділянка «коридору» вимагає додаткового озеленення на частині, яка прилягає до просп. Слобожанський, в т.ч. контейнерного.

Об'єднати лісопарк «Дружби народів» зі спроектованим «коридором» слід ділянкою **просп. Слобожанський** довжиною 0,3 км. Протяжність самого проспекту складає 6,3 км. На частині проспекту, яка є «зеленим коридором», зростає 111 рослин, які є представниками 19 видів з 11 родин. Найчисельнішою є *P. pungens* (21,6 %), у меншій кількості зростають *B. pendula* (13,5 %), *C. bignonioides* (14%), *A. hippocastanum* (9,9 %). Поодинокі трапляються *U. laevis*, *S. alba*, *J. regia*, *F. excelsior* та *F. pennsylvanica*, *R. canina*. За віталітетним станом переважають середньо ослаблені рослини (40,5 %), помірно ослаблених у насадженнях близько 30 %, без ознак ослаблення 16,2 % всіх рослин. Сухостій не виявлено.

З правої сторони проспекту перед заправкою слід застосувати контейнерну культуру з *J. sabina*. Далі від проспекту виявлено по 3 екз. *A. platanoides* та *P. pyramidalis*. До автошляху прилягає смуга з трав'янистим покриттям без насаджень, тому тут доречно висадити групи з кущів (*Th. occidentalis* 'Globosa', *S. albus*) та солітерів (*B. pendula* – звичайна або форма 'Pendula'). Декілька особин *P. pyramidalis* переривають порожній простір і знову розташована ділянка з трав'янистим газонним покриттям без рослин, яку варто озеленити згідно вищевказаних рекомендацій, або рядом *C. bignonioides*, групами з *P. pungens*. Далі відмічено групу з *B. pendula*, поодинокі дерева *R. pseudoacacia*, молоду *P. pungens*, а близько лісопарку – групу з *C. bignonioides* (14 шт.). Із західного боку проспекту, біля смт Слобожанське, рослин у 2 рази більше, бо вони є озелененням адміністративних установ та медичного закладу. Ці рослини потребують омолоджувальної обрізки та поступової заміни через поважний вік. Загалом ці насадження спроможні виконувати функцію «зеленого коридору».

З метою завершення мережі «зелених коридорів» та проєктування єдиного каркасу, що не преривається, слід поєднати урочище «Дніпровські піски» та лісопарк «Дружби народів». План виглядає так: ● **ур. «Дніпровські піски»** → **Донецьке шосе** → **вул. Поштова** → **вул. Василя Сухомлинського** → **просп. Слобожанський** → ● **лісопарк «Дружби народів»**. Протяжність «коридору» складає 9 км (рис. 7).

Частина Донецького шосе, яка є ділянкою запроєктованого «коридору», до перехрестя з вул. Передовою описана вище. Проте у даному випадку слід застосувати майже всю вулицю аж до повороту на вул. Поштову, що становить 6,2 км. Загалом насадження Донецького шосе у кількості 671 шт. презентовані 31 видом деревних рослин з 16 родин. Домінують рядові посадки *P. bolleana* і *P. simonii*. Дещо більше третини всіх насаджень (39,6 %) від-

Рис. 7. Схема проектування «зеленого коридору» між урочищем «Дніпровські піски» та лісопарком «Дружби народів»

Рис. 8. «Зелені коридори» в безперервному зеленому каркасі лівобережної частини м. Дніпро

Примітка: 1 – урочище «Дніпровські піски»; 2 – сквер «Амурський парк»; 3 – сквер БК «ДМЗ Комінмет»; 4 – парк «Сагайдак»; 5 – парк «Козацької слави – Кирилівка»; 6 – сквер М. Семенова; 7 – лісопарк «Дружби народів»; а – запроєктований сквер біля «Дніпровагонрембуду»

носяться до середньо ослаблених, незначно менше помірно ослаблених. Серед ушкоджень на деревах спостерігаються морозобійні тріщини, зламані гілки, дупла, що призводить до зниження життєвості деревостану. Рекомендується їх омолоджувальна й санітарна обрізка, заповнення прогалин у рядах молодими екземплярами *P. acerifolia*.

На рис. 8 наведена узагальнена схема проекту «зеленого каркасу», який створюють озелені

об'єкти лівобережної частини м. Дніпро та спроектовані «зелені коридори». Протяжність цієї мережі коридорів сягає біля 20,5 км. Між лісопарком «Дружби народів» та парком «Сагайдак» такою сполучною ланкою міг би бути проспект Слобожанський, але розрив без рослинності довжиною 600 м з побудованим над залізничними коліями шляхопроводом нажалі виключає таку можливість.

Головні висновки

Досліджена лівобережна частина м. Дніпро складається з 7 зелених зон: урочище «Дніпровські піски», сквер «Амурський парк», сквер біля БК «Комінмет», парк «Сагайдак», парк «Козацької слави – Кирилівка», сквер Євгена Клочка (нині Максима Семенова) та лісопарк «Дружби народів». Їх площа загалом складає 261,4 га.

Зелені насадження обстеженої частини міста не створюють нерозривний зелений каркас, відсутнє центральне ядро, а окремі локації розрізнені у просторі, характеризуються невеликою площею та розподілені по дослідній території нерівномірно. Проте можливо спроектувати мережу «зелених коридорів». Вулиці та проспекти, що на сьогодні сполучають зелені об'єкти у місті, переважно відповідають вимогам для статусу таких «коридорів», хоча деякі їх частини потребують реконструкції і додаткового озеленення, а існуючі вуличні та пришляхові насадження – догляду, заміни та урізноманітнення асортименту.

Інфраструктура лівобережної частини міста є не дуже благоприємною для створення суцільного зеленого каркасу та рівномірної системи озеленення, які б повноцінно виконували передба-

чувальні екологічні функції. Такою перешкодою є залізничні шляхи Придніпровської залізниці, бо саме вони не дають змоги замкнути кільце «зеленого коридору», а отже безрозривно поєднати усі притаманні цій ділянці зелені об'єкти. Лісопарк «Дружби народів» та парк «Сагайдак», які є двома значними за площею зеленими об'єктами, можна було б поєднати напряму ділянкою проспекту Слобожанський, яка характеризується достатньо якісним та різноманітним озелененням. Проте такий «зелений коридор» не може бути спроектований оскільки різко переривається відрізком протяжністю 0,6 км через перетин проспекту надземним мостом, під яким знаходяться залізничні колії. Внаслідок цього зелена мережа лівобережжя міста залишається незамкненою.

Перспективи використання результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані у містобудівному та ландшафтному плануванні, практиці озеленення та формуванні зеленої інфраструктури міста, а також при розробці екологічних стратегій і програм озеленення територій. Їх впровадження сприятиме підвищенню екологічної стійкості урбанізованих територій і покращенню якості міського середовища.

Література

1. Кузик І. Теоретико-методологічні засади дослідження комплексної зеленої зони міста. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка*. Серія: Географія. 2019. № 2 (47). С. 21–32. <https://doi.org/10.25128/2519-4577.19.3.3>
2. Brooker L., Brooker M., Cale P. (1999). Animal dispersal in fragmented habitat: measuring habitat connectivity, corridor use, and dispersal mortality. *Conservation Ecology*. Vol. 3(1): 4. URL: <http://www.consecol.org/vol3/iss1/art4/>
3. Beier P., Majka D., Jenness J. (2007). Designing wildlife corridors with ArcGIS. Watsonville, CA. 105 p.
4. Jongman R.H.G., Küllvik G.M. et al. European ecological networks and greenways. *Landscape and Urban Planning*. 2004. V. 68. N 2-3. P. 305-319. DOI:10.1016/S0169-2046(03)00163-4
5. Савицька О.С., Румілець Т.С., Кур'ян В.В. Архітектурно-містобудівні та соціально-економічні передумови формування зеленої інфраструктури. *Регіональні проблеми архітектури та містобудування*. 2020. № 14. С. 31–40. DOI: 10.31650/2707-403X-2020-14-31-40
6. Bennett A.F. (2003). Linkages in the landscape: the role of corridors and connectivity in wildlife conservation. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. 254 pp.
7. Бессонова В. П., Іванченко О. Є. Зелена мережа правобережжя міста Дніпро. *Екологічні науки*. 2020. Вип. 1 (28). С. 235–245. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2020.eco.1-28.37>.
8. Herman R. Green Roofs in Germany: Yesterday, Today and Tomorrow. Proceeding of the Green Roof tops for Sustainable Communities Symposium. Hosted by: Green Roofs for Healthy Cities and City of Portland, Oregon. Vay, 29–30, 2003.
9. Haase D., Schwarz N., Strohbach M. et al. Sinergies, Trade-offs and Losses of Ecosystem Services in Urban Regions: an Integrated Multiscale Framework. Applied to the Leipzig-Halle Region, Germany. *Ecology and Society*, 2012. V. 17 (3). Ph. 22–29. <https://doi.org/10.5751/ES-04853-170322>
10. Zhenzhen Zhang, Sara Meerow, Joshua P. Newell, Mark Lindquist, Enhancing landscape connectivity through multifunctional green infrastructure corridor modeling and design. *Urban Forestry & Urban Greening*, Volume 38, 2019, Pages 305-317, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.10.014>.
11. Groome D. “Green corridors”: a discussion of planning concept. *Landscape and Urban Planning*. 1990. V. 19. N 4. P. 383–387. [https://doi.org/10.1016/0169-2046\(90\)90044-3](https://doi.org/10.1016/0169-2046(90)90044-3).
12. Швец В.В., Калініченко В.С., Кудлаєнко О.О. Аналіз та вдосконалення зеленого каркасу міста на прикладі м. Вінниці. *Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві: науково-технічний збірник*, 2013. № 1. С. 83–87. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stmkb_2013_1_18
13. Кузик І., Царик Л. Геоекоекологічна оцінка структури комплексної зеленої зони міста Тернопіль та її оптимізація. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. Вип. 34. 2020. С. 8–18. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2020-34-01>
14. Гаркава О. М. Зелена зона Києва: історичний аналіз та перспективи розвитку. *Науковий вісник НАУ*. 2006. Вип. 96. С. 269–276.
15. Білінова М., Проценко Д. (2025). Зелені коридори як інструмент екодизайну для відновлення привабливості занедбаних міських просторів. *Актуальні проблеми сучасного дизайну*. VII Міжнародна науково-практична конференція (Київ, 4 квітня 2025 р.). Київ, КНУТД. С. 113.

16. Верех О.Ю. Формування ландшафтно-екологічної системи зелених насаджень у місті. Проблеми дендрології та фітомеліорації. Львів: ЛЛТУ, 1991. С. 45.
17. Інструкція з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України: із змінами згідно Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства № 134 (з0544-14) від 12.05.2014. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-02#Text>
18. Визначник рослин України : учбовий посібник / Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного АН УРСР, А.І. Барбарич, Є.М. Брадїс, О.Д. Вісюлін, М.І. Котов та ін.; Редкол.: Відп. ред. Д. К. Зеров. Вид. друге, виправлене і доповнене. Київ : Урожай, 1965. 875 с.
19. Заячук В. Я. Дендрологія. Львів: Апріорі, 2008. 656 с.
20. Бессонова В.П. Методологія і організація наукових досліджень у садово-парковому господарстві. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 261 с.

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026